

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb, 3P Consulting, s. r. o., Římská 12, 120 00 Praha 2
telefon: (+420) 739 548 469 | e-mail: info@trass.cz | web: www.trass.cz

Doporučení Olomouckému kraji k transformaci ústavní péče v péči komunitní

Klient	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Zakázka	Národní centrum podpory transformace sociálních služeb
Aktivita	2.5 - komplexní transformační plány na úrovni krajů

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

CESTA K ŽIVOTU
TRANSFORMACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Současný stav ústavní péče a její transformace	4
2.1 Pobytové sociální služby pro lidi s postižením v Olomouckém kraji: ústavní a neústavní.....	4
Shrnutí hlavních výsledků analýzy ústavních sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji.....	4
Domovy pro osoby se zdravotním postižením.....	5
Domovy se zvláštním režimem.....	5
Chráněné bydlení.....	5
Týdenní stacionáře.....	6
Finanční prostředky poskytnuté Olomouckým krajem na provoz sociálních služeb.....	6
Nové ústavní služby	7
2.2 Zhodnocení stavu transformace ústavní péče v péči komunitní	7
3. Doporučení k transformaci ústavní péče.....	9
3.1 Transformovat ústavní zařízení (fáze 1)	10
3.2 Transformovat ústavní zařízení (fáze 2)	12
3.3 Rozvoj sociálních služeb v Olomouckém kraji	13
3.4 Organizační zajištění deinstitucionalizace na úrovni Olomouckého kraje	14
3.5 Financování sociálních služeb (kraj jako zadavatel sociálních služeb).....	15
3.6 Právní úprava v oblasti sociálních služeb	15
3.7 Oblast komunikace	16
4. Závěr	17

1. Úvod

Doporučení kraji k transformaci ústavní péče v péči komunitní navazují na dosavadní práci, kterou v transformaci Olomoucký kraj vykonal, a přináší podněty pro to, jak v ní pokračovat. Jejich účelem je podpořit kraj jakožto zadavatele sociálních služeb v tom, aby uskutečnil nezbytnou změnu směrem od ústavních služeb k podpoře zajišťované v běžném prostředí.

Účelem doporučení je, aby uživatelé sociálních služeb mohli žít běžným způsobem života a v běžném prostředí.

Doporučení vycházejí ze zkušeností s transformací ústavní péče, učiněných zejm. v individuálním projektu odboru sociálních služeb a sociální práce MPSV Podpora transformace sociálních služeb financovaném z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (dále jen OP LZZ) a státního rozpočtu ČR. V datové části doporučení staví na analýze ústavních sociálních služeb v Olomouckém kraji. Odrážejí zkušenosti pracovníků Národního centra podpory transformace sociálních služeb. Jsou tvořena v souladu se Znaký a vodítky deinstitucionalizace.¹

Doporučení jsou určena:

- zástupcům samosprávy Olomouckého kraje, kterým pomohou při nastavení strategie v sociální oblasti a při zajištění kvalitních a dostupných služeb, které odpovídají skutečným potřebám občanů kraje;
- pracovníkům Krajského úřadu Olomouckého kraje, kterým pomohou při zajištění jednotlivých agend zejména v sociální oblasti a při výkonu jejich profese v souladu s poznáním nejlepší dostupné praxe v sociální oblasti a s ochranou práv a zájmů lidí využívajících sociální služby.

Doporučení využije rovněž Ministerstvo práce a sociálních věcí při nastavení strategie deinstitucionalizace.

Doporučení lze využít také při plánování komunitních služeb menších samosprávných celků, současně mohou být prospěšná také (odborné) veřejnosti, aby se mohla podílet na deinstitucionalizaci sociálních služeb v Olomouckém kraji a sledovat kroky, které v této oblasti kraj dělá.

---

¹ Dto nebo přístupné z:

http://www.trass.cz/TrassDefault.aspx?rid=77968&app=Article&grp=Content&mod=ContentPortal&sta=ArticleDetail&pst=ArticleDetail&p1=OID_INT_6326&p2=ShowDocInfo_BOOL_True&p3=RoundPanel_BOOL_True&acode=125684788

2. Současný stav ústavní péče a její transformace

2.1 Pobytové sociální služby pro lidi s postižením v Olomouckém kraji²: ústavní a neústavní

Rozdělení pobytových sociálních služeb na ústavní a neústavní vychází z materiálu Ústavní sociální služby pro osoby s postižením v Olomouckém kraji, ve kterém byly podrobně analyzovány pobytové sociální služby pro lidi s postižením. Pro tyto účely byly stanoveny indikátory určující ústavní služby.

Za ústavní je označena sociální služba (nebo její část), která má registrovaný jeden z následujících druhů služby:

- domovy pro osoby se zdravotním postižením,
- domovy se zvláštním režimem,
- týdenní stacionáře,
- chráněné bydlení

a jestliže současně splňuje alespoň jednu z následujících podmínek:

- v jedné budově/objektu (případně areálu nebo v místě blízkém) je kapacita lůžek (uživatelů) rovna nebo je vyšší než hodnota 19 (tj. v jednom místě poskytování);
- kapacita je nižší než podle podmínky první, ale služba je poskytována v budově/objektu (případně areálu nebo v místě blízkém) s další pobytovou nebo ambulantní sociální službou a společná kapacita v budově/areálu (nebo v místě blízkém) přesahuje 19 lůžek.

Podrobnosti k metodice naleznete v materiálu Ústavní sociální služby pro osoby s postižením v Olomouckém kraji (MPSV 2013).

Shrnutí hlavních výsledků analýzy ústavních sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji

V Olomouckém kraji bylo k 1. 3. 2012 celkem **32 služeb** sociální péče (konkrétně služby domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení a týdenní stacionáře) se **souhrnnou kapacitou 2060 lůžek**. Z toho byla označena kapacita:

- **37 lůžek jako neústavní** v rámci míst poskytování, tj. **2 %** kapacity,
- **2023 lůžek jako ústavní**, tj. **98 %** z celkové kapacity.

Materiál se zabývá pouze výše uvedenými službami sociální péče, jejichž cílovou skupinou jsou osoby se zdravotním postižením, vyloučeny byly služby pro seniory a osoby závislé na návykových látkách. Z tohoto důvodu se materiál dále zabývá pouze **15 službami poskytovanými na 16 místech** se souhrnnou kapacitou **1270 lůžek**. Z toho byla označena kapacita:

- **16 lůžek jako neústavní** v rámci míst poskytování, tj. **1,27 %** z celkové kapacity,
- **1254 lůžek jako ústavní**, tj. **98,7 %** z celkové kapacity.

---

² Ústavní sociální služby pro osoby s postižením v Olomouckém kraji (MPSV 2013)

V ústavních službách/místech poskytování žilo k 31. 12. 2011:

- celkem **1261** uživatelů,
- z toho **53** dětí.

Náklady na provoz těchto služeb byly od roku 2007 do roku 2011 (včetně) celkem 2 032 846 464 Kč, tj. průměrně 406 569 293 Kč za rok.

Pracovalo zde celkem 779 pracovníků v přímé péči (661,39 úvazků) a 335 ostatních pracovníků (281,53 úvazků)³.

Závazek udržitelnosti sociálních služeb plynoucí z provedených investic byl zjištěn u dvou z poskytovatelů a to u Domova „Na Zámku“ příspěvkové organizace Nezamyslice a u Společnosti pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, o. s., okresní organizace SPMP ČR Šumperk.

Domovy pro osoby se zdravotním postižením

V Olomouckém kraji je celkem **11 služeb domovy pro osoby se zdravotním postižením** s kapacitou **1225 lůžek**, které jsou poskytovány na 14 místech. **Všechny tyto služby jsou ústavní.**

V těchto službách žilo k 31. 12. 2011:

- celkem **1236** uživatelů,
- z toho je **48** dětí.

Pracovalo zde celkem 687 pracovníků v přímé péči (646,79 úvazků) a 301 ostatních pracovníků (276, 70 úvazků).

Výdaje na provoz těchto zařízení byly od roku 2007 do roku 2011 (včetně) celkem 2 002 650 882 Kč, tj. průměrně 400 530 176 Kč za rok. Náklady na jedno lůžko se pohybovaly v roce 2011 v rozmezí od 239 145 do 542 128 Kč. Průměrný roční náklad na jedno lůžko v roce 2011 činil 278 891 Kč a měsíční 23 241 Kč.

Do sledovaných zařízení bylo od roku 2007 investováno celkem 27 591 162 Kč.

Závazek udržitelnosti sociálních služeb plynoucí z provedených investic byl zjištěn u jednoho z poskytovatelů a to u Domova Na Zámku, příspěvkové organizace Nezamyslice.

Domovy se zvláštním režimem

V Olomouckém kraji je registrováno **9 služeb domovy se zvláštním režimem** s kapacitou 385 lůžek.

Všechny tyto služby jsou určeny seniorům, proto nebyly předmětem dalšího zkoumání.

Chráněné bydlení

V Olomouckém kraji bylo k 1. 3. 2012 poskytováno celkem **9 služeb chráněné bydlení** s kapacitou **429 lůžek**. V rámci míst poskytování byla kapacita 37 lůžek zhodnocena jako neústavní a **392 jako ústavní.**

---

³ Vysoký rozdíl mezi počtem pracovníků a úvazků může být způsoben jednak rozdělením výkonu činnosti pracovníků mezi jednotlivými službami poskytovanými poskytovatelem nebo v návaznosti na kumulaci pozic u jednoho zaměstnance (jeden pracovník v rámci části úvazku může pracovat ve funkci údržbáře, správce a pracovníka v kuchyňském provozu). Toto platí pro všechny níže sledované služby.

S ohledem na cílovou skupinu osoby se zdravotním postižením, kterou se tento materiál zabývá, byly některé služby vyloučeny. Bližší informace byly zjišťovány u **1 služby chráněné bydlení s kapacitou 8 lůžek**, kterou poskytuje Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, o.s., Okresní organizace SPMP ČR Šumperk. V ústavních místech poskytování žije:

- celkem **6 uživatelů**,
- z toho nebylo žádné dítě.

Služba je poskytována v jedné budově společně se službou centrum denních služeb od počátku roku 2012.

Výdaje na provoz této služby byly od roku 2009 do roku 2011 (včetně) celkem 529 000 Kč, tj. průměrně 176 333 Kč za rok.

Závazek udržitelnosti sociálních služeb plynoucí z provedených investic byl u této služby stanoven do roku 2018.

Týdenní stacionáře

V Olomouckém kraji byly k 1. 3. 2012 poskytovány celkem **3 služby týdenní stacionáře** s celkovou kapacitou **21 lůžek**. **Všechny služby týdenní stacionáře byly zhodnoceny jako ústavní**. V těchto službách žilo k 31. 12. 2011:

- celkem **19 uživatelů**,
- z nichž bylo **5 dětí**.

Pracovalo zde 92 pracovníků v přímé péči (14,6 úvazků) a pracovníků ostatních 34 (4,83 úvazků).

Výdaje na provoz těchto zařízení byly od roku 2007 do roku 2011 (včetně) celkem 29 666 582 Kč, tj. průměrně 5 933 316 Kč za rok. Náklady na jedno lůžko se pohybovaly v roce 2011 v rozmezí od 188 941 do 490 114 Kč. Průměrný roční náklad na jedno lůžko v roce 2011 činil 339 528 Kč, tj. 28 294 Kč měsíčně.

Do těchto zařízení bylo od roku 2007 investováno celkem 29 259 966 Kč.

Závazek udržitelnosti sociálních služeb plynoucí z provedených investic nebyl zjištěn v žádné z těchto služeb.

Finanční prostředky poskytnuté Olomouckým krajem na provoz sociálních služeb

Olomoucký kraj poskytuje finanční prostředky na provoz sociálních služeb pro osoby se zdravotním postižením formou příspěvkového programu Podpora poskytování sociálních služeb a aktivit zaměřených na sociální začleňování a prostřednictvím příspěvku zřizovatele. Příspěvek zřizovatele směřuje převážně do ústavních služeb.

Dalšími zdroji financování pobytových sociálních služeb jsou příjmy od klientů, dotace od státu (přímé dotace z MPSV a dotace poskytnuté krajským úřadem na základě rozhodnutí MPSV), příjmy z vlastní činnosti, příjmy od zdravotních pojišťoven, ostatní příjmy, případně přijaté dary (od právnických a fyzických osob).⁴

Dále Olomoucký kraj realizuje dva projekty financované z OP LZZ, ve kterých je podpořena cílová skupina lidí s postižením. Jedná se o projekty:

---

⁴ Podrobnosti viz Ústavní sociální služby pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji (MPSV 2013)

- „Vybrané služby sociální prevence v Olomouckém kraji“, projekt je realizován v období od 1. srpna 2012 do 28. února 2015 a navazuje na již realizovaný projekt „Zajištění dostupnosti vybraných sociálních služeb v Olomouckém kraji“.
- „Podpora plánování rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji“, projekt je realizován od 1. května 2012 do 30. dubna 2014 a je zaměřen na podporu a rozvoj procesu plánování sociálních služeb komunitní formou, a to jak na úrovni obcí s rozšířenou působností, tak na úrovni celého Olomouckého kraje. V rámci tohoto projektu bude mimo jiné vydán aktualizovaný Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a Katalog poskytovatelů sociálních služeb.

Nové ústavní služby

Od roku 2009 v Olomouckém kraji vznikly dvě nové ústavní služby:

- služba chráněné bydlení u poskytovatele Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, o. s. okresní organizace SPMP ČR Šumperk, s kapacitou 8 lůžek. V ústavním místě poskytování žije 6 uživatelů, z toho nebylo žádné dítě. Služba je poskytována v jedné budově společně se službou centra denních služeb od počátku roku 2012, a tudíž je zhodnocena jako ústavní.⁵ Závazek udržitelnosti sociálních služeb plynoucí z provedených investic byl u této služby stanoven do roku 2018.
- služba domov se zvláštním režimem u poskytovatele Nové Zámky – poskytovatel sociálních služeb, p. o. od 1. 1. 2013 s kapacitou 67 uživatelů (muži 53 a ženy 14). Současně byla u tohoto poskytovatele provedena rekonstrukce domku, sousedícího se stávajícím zařízením pobočky Litovel, kam byli přemístěni uživatelé z pobočky Bílsko, která byla zrušena.

U poskytovatele Domov Větrný mlýn Skalička, p. o. nedošlo ke vzniku nové služby, ale v roce 2012 byl ve stávajícím areálu vybudován nový pavilon pro 40 osob v hodnotě 34,6 milionu korun.

2.2 Zhodnocení stavu transformace ústavní péče v péči komunitní

Přehled silných a slabých stránek kraje s ohledem na transformaci ústavní péče v péči komunitní (SWOT analýza).

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Olomoucký kraj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - má transformaci sociálních služeb ukotvenou ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2011-2014; - řeší transformaci v rámci pracovní skupiny č. 2 Osoby se zdravotním postižením - Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Olomouckého kraje pro roky 2011 – 2014 – cíl, 2, opatření 2.1 – podpora transformace Vincentina - poskytovatele sociálních služeb Šternberk, p. o.; - je zapojen do projektu MPSV Podpora transformace sociálních služeb; - podporuje čerpání investičních prostředků z Integrovaného operačního programu; - podporuje transformaci Vincentina - 	<p>Olomoucký kraj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - má z celkové kapacity pobytových sociálních služeb pro lidi se zdravotním postižením 98,73 % služeb ústavního charakteru; - má v ústavních službách 53 dětí do 18 let; - nemá dostatečnou politickou podporu procesu transformace v kraji; - nemá strategii transformace ústavních sociálních služeb v kraji (plánování, řízení procesu, analýzy, vnitřní komunikace, není zde metodik pro transformaci apod.); - je nejednotný v postupech v rámci procesu plánování a rozvoje služeb; - nevnímá deinstitucionalizaci jako prioritu, investuje do stávajících ústavních služeb s cílem zachovat jejich rozvoj a udržet je v nevyhovujících prostorách, např. Domov

⁵ Služba zhodnocena jako ústavní, neboť se nachází v areálu s dalšími sociálními službami. Viz kapitola 2.1 tohoto materiálu

<p>poskytovatele sociálních služeb Šternberk, p. o. (cílem je částečná transformace zařízení, opuštění budovy na Bezručově ulici). Aktivně komunikuje se zainteresovanými stranami v tomto procesu (města, obce, opatrovníci, ředitelé zařízení, veřejnost).</p> <ul style="list-style-type: none"> - zastavil příjem nových uživatelů do zařízení zapojeného do procesu transformace; - umožnil zapojení zástupců kraje do vzdělávání „Řízení transformace sociálních služeb“; - má zkušenosti v poskytování komunitních služeb - chráněné bydlení v pronájmu, podpora samostatného bydlení. 	<p>Větrný mlýn Skalička, p. o., Nové Zámky – poskytovatel sociálních služeb, p. o. - pobočka Litovel;</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizuje transformaci sociálních služeb pouze u jednoho zařízení v rámci projektu MPSV „Podpora transformace sociálních služeb“; - nevyužívá pro zajištění transformace a rozvoj komunitních služeb spolupráci v rámci komunitního plánování, není jasně stanovena komunikace s obcemi; - nevyužívá další finanční zdroje pro transformaci a rozvoj komunitních služeb; - poskytuje pobytové sociální služby v nevyhovujících prostorách např. Nové Zámky, Nezamyslice, Rokytnice, Skalička; - má vysoký počet tří a vícelůžkových pokojů – 77 % celkové kapacity služeb domovy pro osoby se zdravotním postižením; - nevyužívá rozvojové plány příspěvkových organizací při stanovení strategie k nastavení cílů služeb ve vztahu k deinstitucionalizaci; - má nedostatečnou podporu transformace u managementu na krajské úrovni a v zařízeních; - nepodporuje aktivity směřující k podpoře pečujících osob; - při rozhodování v oblasti transformace se zaměřuje zejména na ekonomickou výhodnost a nikoliv na práva uživatelů; - stále umožňuje přijímání uživatelů do ústavních zařízení; - nepodporuje deinstitucionalizaci směrem k laické a odborné veřejnosti (např. v rámci metodické podpory kraje).
<p>Příležitosti (vnější, existující)</p>	<p>Ohrožení (vnější, existující)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Využití výstupů a metodik Národního centra podpory transformace sociálních služeb, případně dosavadních zkušeností a dobré praxe v rámci procesu transformace dalších ústavních zařízení. - Využití všech dostupných finančních zdrojů na podporu aktivit v procesu transformace (např. překlenovací projekt MPSV – Transformace sociálních služeb, projekty z OP LZZ - Výzva pro předkládání grantových projektů v rámci oblasti podpory 3.1 – Podpora procesu transformace pobytových sociálních služeb – dále jen výzva č. 87). - Využití odborníků v oblasti transformace pobytových sociálních služeb k podpoře deinstitucionalizace v kraji. - Využití pronájmu bytů k poskytování sociální služby. - Nepřijímání nových uživatelů do služeb ústavního typu. - Kontrola účelného využití finančních prostředků na poskytované sociální služby. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepřijetí principů deinstitucionalizace poskytovateli ústavních služeb (management zařízení, pracovníci v přímé péči). - Nepřijetí principů deinstitucionalizace a změn v přístupu a soužití s lidmi s postižením veřejností. - Nedostatek odborníků v kraji na problematiku transformace a komunitních služeb. - Současná právní úprava umožňuje vznik nových ústavních služeb. - Možný nesouhlas občanů v některých lokalitách s přistěhováním lidí z ústavů. - Nedostatečná podpora odborné veřejnosti, např. nedostatečná reflexe stávající praxe ústavních služeb. - Nedostatek návazných sociálních služeb nutných pro běžný život lidí se zdravotním postižením v komunitě. - Nedostatek příležitostí pro lidi s postižením zapojit se na chráněný či otevřený trh práce - Nesystémová finanční podpora komunitních služeb na národní úrovni.

3. Doporučení k transformaci ústavní péče

Deinstitucionalizace je v současné společenské situaci nutnou podmínkou pro naplnění úkolů a cílů, které stojí před sociálními službami. Ústav jako instituce reprezentující sociální péči minulého století není schopen svým uživatelům zaručit naplnění jejich občanských a lidských práv a práva na jejich sebeurčení – tedy rozhodování o sobě, a ani je v tomto ohledu podporovat. Tak vzniká napětí mezi postavením lidí s postižením, které mají společensky přiznané, a způsobem, jakým je jejich podpora realizována.

Deinstitucionalizace sociálních služeb znamená změnu (transformaci) institucionální (ústavní) péče v péči komunitní. Je to změna, která usiluje o to, aby i uživatelé sociálních služeb žili ve svém domově a životem podle své vlastní volby tak, jak je to ve většinové společnosti běžné.

Pro zadavatele sociálních služeb je deinstitucionalizace úspěšně završena, když mají občané přístup ke službám, které reagují na jejich potřeby a jsou poskytovány za dostupnou cenu v místě a čase, kdy je občan potřebuje. Deinstitucionalizace proběhla úspěšně, když zadavatel plánuje, vytváří podmínky a podporuje rozvoj zdrojů v komunitě tak, aby sociální služby uživatele neizolovaly a nenahrazovaly jiné dostupné možnosti podpory; a když neprovozuje žádná ústavní zařízení.

Podpora poskytovaná v komunitě vytváří lepší předpoklady pro uplatňování práv člověka, jejich ochranu a naplňování, než je tomu v ústavním prostředí. Individuálně poskytovaná podpora a péče v běžném prostředí vytváří méně příležitostí pro omezování práv člověka.⁶

Olomoucký kraj má transformaci sociálních služeb ukotvenou ve Střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb v Olomouckém kraji pro roky 2011-2014.

Olomoucký kraj je zapojen do projektu Podpora transformace pobytových sociálních služeb, v němž podporuje částečnou transformaci Vincentina – poskytovatele sociálních služeb Šternberk, p. o., a to opuštění budovy na Bezručově ulici. V rámci tohoto projektu aktivně komunikuje se zainteresovanými stranami (města, obce, opatrovníci, ředitelé zařízení, veřejnost).

Účelem následujících doporučení je podpořit pokračování transformace v Olomouckém kraji tak, aby uživatelé sociálních služeb mohli žít běžným způsobem života a v běžném prostředí.

Doporučení proto směřují k naplnění tří základních cílů deinstitucionalizace:

1. zamezit institucionalizaci dalších lidí;
2. deinstitucionalizovat stávající sociální služby: zrušit ústavy;
3. zajistit dostupnost podpory v komunitě.

Doporučení zároveň vycházejí z následujících dokumentů, které mohou kraji poskytnout další vodítka a podporu při plánování a realizaci transformace ústavní péče::

- Znaky a vodítka deinstitucionalizace;
- Kritéria komunitní sociální služby⁷;
- Deinstitucionalizace a plánování sociálních služeb v kraji (MPSV 2012).

Transformace ústavní péče představuje náročný úkol, jehož realizace ovlivňuje práva a kvalitu života mnoha uživatelů sociálních služeb. Pro jeho rozsah a náročnost je třeba jej rozvrhnout v čase a zvolit priority pro postupné rušení ústavních zařízení a jejich nahrazování podporou v komunitě. V následujících doporučeních proto vycházíme z těchto předpokladů:

⁶ S využitím Manuálu transformace ústavů (MPSV 2013)

⁷ Manuál transformace ústavů (MPSV 2013)

- zastavit příjem nových uživatelů do sociálních služeb je možné okamžitě – zabrání se tak vystavování dalších lidí negativním vlivům ústavního prostředí;
- současně s tím je třeba důsledně naplňovat podporu služeb v komunitě jako základní formu pomoci lidem, kteří jsou závislí na pomoci druhé osoby – toto opatření (níže je rozvedeno do konkrétních doporučení) je nezbytné převést z roviny proklamací do reálných kroků (zejm. v oblasti financování sociálních služeb), přičemž uskutečnit je lze opět okamžitě;
- rušení existujících ústavních zařízení je třeba s ohledem na zvládnutelnost procesu rozložit do časového období, které poskytne prostor pro kvalitní přípravu a realizaci transformace, zároveň ale nebude zbytečně prodlužovat pobyt lidí v ústavním prostředí; na základě zkušeností ze zahraničí a se současným průběhem transformace v ČR odhadujeme, že existující ústavní služby v Olomouckém kraji je možné transformovat do roku 2025⁸.
- při transformaci ústavních pobytových sociálních služeb doporučujeme začít těmi zařízeními (transformace - fáze 1), která mají dětské uživatele (s ohledem na zajištění podmínek pro jejich zdravý vývoj) a následně těmi zařízeními, jejichž technický stav by v brzké době vyžadoval investiční náklady (rekonstrukce a přestavby), neboť není žádoucí investovat do nevyhovujícího ústavního prostředí (a tím ještě prodlužovat jeho životnost a dobu, po kterou do něho budou směřováni další lidé).⁹

3.1 Transformovat ústavní zařízení (fáze 1)

S ohledem na potřebu zajistit vhodné podmínky pro zdravý vývoj dětí a omezit dopady, které na ně má pobyt v ústavním prostředí, doporučujeme přednostně najít konkrétní řešení pro každé jednotlivé dítě, které využívá ústavní pobytovou službu v Olomouckém kraji tak, aby se dostalo z ústavu zpátky do rodiny, případně do vhodné komunitní služby.

Tabulka č. 1. Ústavní služby¹⁰ s dětskými uživateli

Název zařízení	Druh služby	Počet uživatelů	Z toho počet dětí
Klíč – centrum sociálních služeb, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	18	3
	Týdenní stacionář	6	1
Vincentinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	210	8

⁸ Časový horizont byl stanoven s ohledem na počet ústavních zařízení poskytujících služby sociální péče pro osoby se zdravotním postižením v Olomouckém kraji. Termíny stanovené s ohledem na počet ústavních zařízení v jednotlivých krajích:

- rok 2025 pro kraje s počtem do 25 ústavních zařízení v kraji;
- rok 2030 pro kraje s počtem vyšším než 25 ústavních zařízení v kraji;
- rok 2035 pro kraje s počtem vyšším než 50 ústavních zařízení v kraji.

⁹ Kraj může zvolit také další kritéria pro nastavení priorit transformace. Podrobněji k tomuto tématu viz materiál Deinstitutionalizace a plánování sociálních služeb v kraji, MPSV 2012.

¹⁰ Služby s nižší kapacitou než 19 zhodnoceny jako ústavní, neboť se nachází v areálu s dalšími sociálními službami. Viz kapitola 2.1 tohoto materiálu.

Duha – centrum sociálních služeb Vikýřovice, p. o.	Týdenní stacionář	10	3
Domov Větrný mlýn Skalička, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	76	13
Domov „Na Zámku“ Nezamyslice, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	124	8
Domov Adam Dřevohostice, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	99	5
Domov na zámečku Rokytnice, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	152	1
Domov Paprsek Olšany p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním postižením	65	3
Domov Sněženka Jeseník, p. o	Domovy pro osoby se zdravotním zařízením	69	7
	Týdenní stacionář	3	1

Olomouckému kraji doporučujeme dokončit úplnou transformaci zařízení zapojeného v projektu Podpora transformace sociálních služeb Vincentinum, poskytovatel sociálních služeb Šternberk, p. o. V současné době je plánována pouze částečná transformace zařízení – opuštění objektu v Bezručově ulici.

S ohledem na hospodárné nakládání s veřejnými prostředky doporučujeme, aby kraj

- neinvestoval do budov ústavů žádné prostředky, s výjimkou výdajů na řešení havarijních situací. Investice nezbytné k řešení havarijních situací zajišťovat tak, aby neprodlužovaly dobu pobytu lidí v ústavu (zejm. aby neobsahovaly závazek udržitelnosti investic).;
- zajistil transformaci zařízení, která se nacházejí ve špatném technickém nebo havarijním stavu (místo investování do objektů, které odporují potřebám lidí a požadavkům na kvalitu sociálních služeb investovat do rozvoje podpory v komunitě).

Tabulka č. 2. Ústavní služby ve vztahu k technickému stavu objektů - vyžadující rozsáhlé opravy

Název zařízení	Druh služby	Stav objektu
Domov Sněženka Jeseník, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním zařízením	vyžaduje rozsáhlé opravy
	Týdenní stacionář	vyžaduje rozsáhlé opravy
Domov „Na Zámku“ Nezamyslice, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním zařízením	vyžaduje rozsáhlé opravy
Vincentinum – poskytovatel	Domovy pro osoby se zdravotním	vyžaduje rozsáhlé opravy

sociálních služeb Šternberk, p. o.	zařízením	
Nové Zámky – poskytovatel sociálních služeb, p. o.	Domovy pro osoby se zdravotním zařízením	vyžaduje rozsáhlé opravy

3.2 Transformovat ústavní zařízení (fáze 2)

Souběžně s transformací zařízení uvedených v kapitole 3.1 doporučujeme provést tyto kroky pro přípravu transformace ostatních ústavů:

- zajistit zrušení závazku udržitelnosti plynoucího z poskytnutých investičních dotací u zařízení Domov „Na zámku“ Nezamyslice, p. o., který je stanoven do roku 2028. Cestou ke zrušení závazku udržitelnosti je úprava smluvních podmínek poskytnuté dotace, např. formou dodatku.

S ohledem na délku celého procesu transformace pobytových sociálních služeb by nebylo efektivní zabývat se zrušením závazků udržitelnosti kratších než do roku 2018.

Tabulka č. 3. Ústavní služby ve vztahu k udržitelnosti investic – nutné řešit udržitelnost

Název zařízení	Počet uživatelů	Stav objektů	Závazek udržitelnosti do roku	Zdroj investice
Domov „Na zámku“ Nezamyslice, p. o.	120	vyžaduje rozsáhlé rekonstrukce	2028	Investiční tituly MPSV

Tabulka č. 4. Ústavní služby ve vztahu k udržitelnosti investic - udržitelnost není nutné řešit

Název zařízení	Počet uživatelů	Stav objektů	Závazek udržitelnosti do roku	Zdroj investice
Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v České republice, o. s. okresní organizace SPMP ČR Šumperk	8	nově zrekonstruovaná	2018	Dotační tituly EU

- zpracovat plán transformace všech zbývajících zařízení (viz kapitola 3.3) tak, aby zde v roce 2025 nežili žádní lidé.

3.3 Rozvoj sociálních služeb v Olomouckém kraji

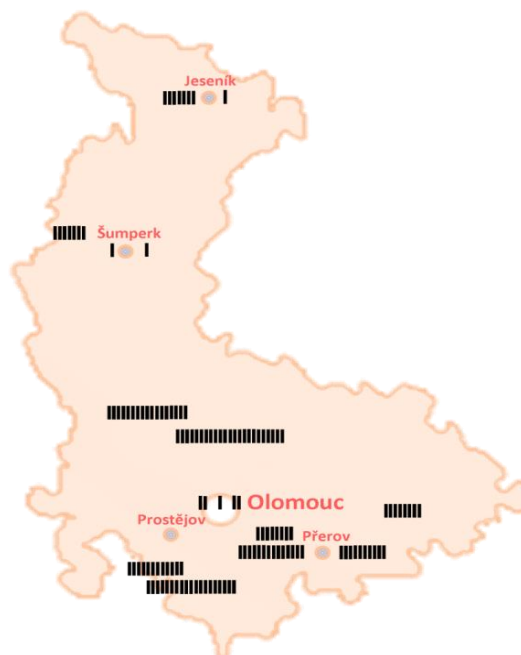
V oblasti rozvoje sociálních služeb doporučujeme Olomouckému kraji:

- vytvořit plán rozvoje sociálních služeb, který obsahuje konkrétní cíle transformace ústavní péče v péči komunitní:¹¹
  - přednostně je řešena situace dětí umístěných v ústavních službách (viz tabulka č. 1).
  - definované cíle deinstitucionalizace jsou specifické, měřitelné, adekvátní, realistické a termínované, výsledky jsou veřejné a pravidelně zveřejňované.
  - strategie deinstitucionalizace nezahrnuje jako jedno z opatření změnu druhu poskytované služby, směřuje výhradně ke změně podmínek pro život uživatelů. Zároveň je definováno, že původní objekty nejsou využívány pro jiné pobytové sociální služby.
  - strategie směřuje ke zrušení ústavních služeb bez ohledu na věk nebo míru postižení.
- při stanovení plánu transformace a při zajišťování rozvoje sociálních služeb respektovat skutečné potřeby místní komunity. Současnou kumulovanou kapacitu pobytových služeb v některých oblastech přeměrovat do oblastí, které nejsou potřebnými službami vybaveny. Vysoká kumulace pobytových (a zároveň ústavních) sociálních služeb pro lidi s postižením se týká především zejména oblastí:
  - Prostějovska, především pak okolí Domova „Na zámku“ Nezamyslice, p. o. a Domova u rybníka Víceměřice, p. o.
  - Přerovska, především pak okolí Centra Dominika Kokory, p. o. a Domova Na zámečku Rokytnice u Přerova, p. o.
- v

ÚSTAVNÍ SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO LIDI S POSTIŽENÍM V OLMOUCKÉM KRAJI

o
k
dílek = 10 lidí v ústavní péči

l
í

D
o
m
o
v
a

”
N
a

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb

www.trass.cz

- provést ve stávajících ústavních službách vyhodnocení nezbytné míry podpory¹² u všech uživatelů ústavních služeb, které bude sloužit jako podklad pro stanovení postupu deinstitucionalizace a zhodnocení stavu potřebnosti sociálních služeb.

¹¹ Deinstitucionalizace a plánování sociálních služeb v kraji (MPSV 2012)

- při plánování služeb zmapovat potřeby pečujících osob a naplánovat jejich podporu s cílem zachování života lidí se zdravotním postižením v komunitě. Učinit z osob pečujících o své blízké v domácnosti (komunitě) jednu z klíčových skupin v rámci komunitního plánování již na úrovni obcí, případně i na úrovni kraje.
- řešit potřeby bydlení lidí se zdravotním postižením přirozenými formami bydlení, nejen výstavbou a investicemi, ale nadále využívat byty, pronájmy.
- aktivně zapojit zástupce Olomouckého kraje do komunitního plánování na úrovni obcí tak, aby bylo v souladu s deinstitucionalizací sociálních služeb.
- při nastavování transformace konkrétního zařízení dbát na specifika různých cílových skupin, viz doporučení pracovních skupin¹³.

3.4 Organizační zajištění deinstitucionalizace na úrovni Olomouckého kraje

V oblasti organizačního zajištění deinstitucionalizace doporučujeme Olomouckému kraji:

- posuzovat veškeré politiky a činnost kraje z pohledu deinstitucionalizace – plán rozvoje, plány začleňování, politiku školství, zdravotnictví, dopravy, a využívat možnosti připomínkování právních norem v souladu s principy deinstitucionalizace.
- všechny aktivity kraje směřovat k naplňování cíle deinstitucionalizace:
  - zajistit metodickou podporu v zařízeních poskytujících pobytové sociální služby ústavního typu, metodické vedení v obcích, vzdělávání, konzultace při tvorbě komunitního plánu tak, aby naplňovaly cíle deinstitucionalizace,
  - upravit zřizovací listiny zřizovaných organizací tak, aby byly v souladu s principy deinstitucionalizace,
  - v rámci vedení ředitelů příspěvkových organizací poskytujících sociální služby jim stanovit následující úkoly: vypracovat rozvojové plány organizací, v jejich rámci podporovat rozvoj komunitních služeb, zajistit vzdělávání pracovníků zřizovaných organizací v souladu s deinstitucionalizací,
  - pravidelně hodnotit činnost ředitelů příspěvkových organizací poskytujících sociální služby v souladu s uvedenými principy,
  - při vypisování výběrového řízení na pozici ředitele příspěvkové organizace poskytující sociální služby stanovit povinnost předložit koncepci rozvoje zařízení v souladu s principy deinstitucionalizace.
- zajistit účast pracovníků krajského úřadu na inspekcích poskytování sociálních služeb: hlavním cílem bude sledovat, zda sociální služby přispívají k začlenění uživatelů do běžného života.
- zajistit meziresortní spolupráci při plánování sociálních služeb (odbor dopravy, odbor školství – integrace dětí s postižením do škol, návaznost týdenního stacionáře na speciální školu, ad.).

¹² Posuzování míry nezbytné podpory uživatelů (MPSV 2013)

¹³ Doporučení pracovních skupin: Specifické potřeby lidí s duševním onemocněním, Specifické potřeby pro lidi s tělesným postižením, Specifické potřeby pro lidi se zrakovým a duálním postižením, Oblasti sociálního začlenění a jejich vazba na služby pro lidi s potížemi v učení, Potřeby dětí s postižením (MPSV 2013)

3.5 Financování sociálních služeb (kraj jako zadavatel sociálních služeb)

V oblasti financování sociálních služeb doporučujeme:

- Krajskému úřadu Olomouckého kraje navrhnout takové přerozdělení státních finančních prostředků, které podporuje rozvoj komunitních služeb a je v souladu s cíli deinstitucionalizace (týká se zejména předkládání souhrnné žádosti Krajského úřadu Olomouckého kraje k poskytnutí dotace MPSV ze státního rozpočtu pro právnické a fyzické osoby, které poskytují sociální služby v regionu).
- Olomouckému kraji zajistit, že stávající finanční toky jdoucí do ústavních zařízení budou v průběhu transformace přesměřovány na nově vytvářené komunitní služby.
- Olomouckému kraji upravit podmínky krajských dotačních programů podporujících poskytování sociálních služeb tak, aby byly v souladu s principy deinstitucionalizace, zejm.:
  - stanovit povinnost postupovat v souladu s deinstitucionalizací.
  - stanovit povinnost účastnit se na komunitním plánování všem zřizovaným organizacím a ostatním službám, které kraj podporuje v dotačním řízení.
  - vyžadovat zpracování rozvojového plánu služeb v souladu s deinstitucionalizací.

3.6 Právní úprava v oblasti sociálních služeb

- Olomouckému kraji doporučujeme v rámci jeho zákonodárné iniciativy předkládat takové úpravy zákona o sociálních službách, které zamezí další institucionalizaci lidí: zejm. omezit počet osob v jednom areálu pobytové sociální služby nejvýše na 12 a znemožnit kumulaci více objektů spojených s poskytováním sociální služby v jednom místě.
- Krajskému úřadu Olomouckého kraje doporučujeme aplikovat ochranu práv lidí s postižením při registraci pobytových sociálních služeb tím, že nebude registrovat sociální služby, které nezajišťují dostatečné podmínky pro důstojný a kvalitní život uživatelů (viz zkušenosti z Moravskoslezského kraje¹⁴).

3.7 Metodické vedení poskytovatelů sociálních služeb a zapojení dalších aktérů

V této oblasti doporučujeme:

- definovat kompetence a odpovědnost pověřených pracovníků krajského úřadu a ředitelů zařízení za problematiku deinstitucionalizace a transformace v Olomouckém kraji.
- stanovit koordinátora pověřeného řízením transformace sociálních služeb.
- prostřednictvím pracovníků krajského úřadu provádět metodické návštěvy zaměřené na kvalitu poskytovaných služeb a dodržování a ochranu práv uživatelů ve zřizovaných organizacích a ve všech službách, na jejichž provoz Olomoucký kraj přispívá. Vyžadovat nápravu nedostatků zjištěných při metodických návštěvách.

---

¹⁴ Zkušenost z Moravskoslezského kraje, který v roce 2012 zamítl změnu registrace sociální služby, která zvyšovala její kapacitu s odvoláním na práva uživatelů a kvalitu jejich života.

- do hodnocení kvality sociální služby zapojit uživatele sociálních služeb v roli hodnotitelů, výsledky doporučujeme zveřejňovat.

Dále doporučujeme Olomouckému kraji stanovit příspěvkovým organizacím kraje povinnosti a u ostatních poskytovatelů sociálních služeb podpořit:

- zpracování rozvojových plánů služeb v souladu s principy deinstitucionalizace, u zřizovaných organizací je bude každoročně kontrolovat. U ostatních poskytovatelů tuto skutečnost zohlednit při dotačním řízení.
- snížení kapacity služby, včetně provedení příslušné změny v registru služeb, v okamžiku snížení počtu uživatelů ústavní služby. U ostatních poskytovatelů tuto skutečnost zohlednit při dotačním řízení.
- informování zájemce o službu o dostupných službách v přirozeném prostředí a o dopadech ústavnosti na jednotlivce.
- v rámci jednání se zájemcem o službu řešit situaci žadatele i s dalšími aktéry (obec, poskytovatelé...) tak, aby byly nejdříve čerpány možnosti podpory v přirozeném prostředí, řešení formou pobytové služby by mělo být až to poslední. Tuto skutečnost bude mít poskytovatel sociální služby písemně zaznamenanou.
- účast na komunitním plánování v lokalitách, kde sociální služba působí. Tuto skutečnost doporučujeme Olomouckému kraji jako zadavateli sociálních služeb v kraji zohlednit v dotačním řízení.

3.8 Oblast komunikace

V oblasti komunikace Olomouckému kraji doporučujeme:

- zajišťovat komunikaci s veřejností – zveřejňovat informace o důvodech transformace sociálních služeb a o tom, jak a do kdy se uskuteční. Klíčové informace by měly být předávány srozumitelnou formou ve zjednodušeném čtení (rozhodnutí o transformaci, část plánu rozvoje).
- podporovat komunikaci s odbornou veřejností a otevírat témata související s deinstitucionalizací.
- posilovat komunikaci mezi rezorty, kterých se deinstitucionalizace týká (školství, zdravotnictví...).

4. Závěr

Věříme, že doporučení pomohou k tomu, aby lidé se zdravotním postižením v Olomouckém kraji mohli žít běžným životem v komunitě.

Věříme, že předkládaná doporučení vytvoří v Olomouckém kraji příležitosti k tomu, aby se nejen lidé se zdravotním postižením, ale v budoucnu i jiní občané, kteří budou potřebovat podporu z důvodu zdravotního stavu, věku aj., mohli navracet do společnosti a zejména pak zůstat součástí komunity. A to takové, která bude připravena na uvedené soužití z hlediska vybavenosti regionu sítí potřebných služeb a forem podpory, zejména však z hlediska vnímání lidí s postižením jako své součásti, respektovaných partnerů.

Na závěr bychom rádi poděkovali představitelům Olomouckého kraje a pracovníkům krajského úřadu za práci, kterou odvádějí pro začlenění uživatelů sociálních služeb do běžného života společnosti. Věříme, že jim doporučení pomohou v této práci pokračovat a zajistit lepší sociální služby občanům Olomouckého kraje.